

INCEPUTUL REVOLUȚIEI LA TIMIȘOARA: CAZUL LÁSZLÓ TÓKÉS

THE BEGINNING OF THE REVOLUTION FROM TIMIȘOARA: THE CASE OF LÁSZLÓ TÓKÉS¹

Flavius Cristian MĂRCĂU²

ABSTRACT:

LASZLO TOKES, A PROTESTANT PASTOR, STILL ENJOYS AN UNDESERVED PROJECTION WHEN WE DISCUSSING THE EVENTS IN TIMISOARA SINCE 1989. THUS, WE WANT TO FOCUS ON THIS EPISODE AND TRY TO UNDERSTAND WHAT ITS ROLE WAS DURING THE "ROMAN REVOLUTION".

ONE THING MUST BE UNDERSTOOD, NAMELY THAT THE PARISHIONERS WHO SUPPORTED THE PRIEST ON DECEMBER 15 AND 16, 1989 WERE SOME, AND THE REAL REVOLUTIONARIES WERE OTHERS.

KEYWORD: LASZLO TOKES, TIMIȘOARA, ROMANIAN REVOLUTION, DECEMBER 1989

*~ Eroii sunt alții, iar numele lor stau scrise pe monumentele martirilor
revoluției din 1989 ~*

Cercetarea mea pornește de la afirmațiile făcute de politologul Vladimir Tismăneanu, de altfel o persoană recunoscută în domeniul său de activitate, și anume că:

¹ Articolul de față a fost publicat sub o formă restrânsă în cartea Flavius Cristian Mărcău, *Revoluția română din decembrie 1989*, Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2011¹⁹⁶

² Dr., Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, flaviusmarcau@yahoo.com

„Revoluția română a început la Timișoara pe 15 decembrie, scânteia pornind de la un mic grup adunat în jurul casei pastorului Laszlo Tokes, un preot calvinist rebel, care urma să fie arestat din cauza luptei sale pentru drepturi religioase”³!

Astfel, pentru a-mi putea definitiva cercetarea în vederea confirmării sau infirmării spuselor acestuia, am fost nevoit să răspund la câteva întrebări:

1. Cazul Laszlo Tokes reprezintă prima încercare de întoarcere a populației împotriva regimului dictatorial?
2. Mutarea lui Laszlo Tokes din Timișoara s-a făcut pe un temei legal?
3. Au mai existat precedente în cazul pastorului?
4. Protestul lansat de pastor viza regimul comunist din România?
5. Formarea masei critice i se datorează?
6. Poate fi considerat Laszlo Tokes un erou al Revoluției Române?

Sunt câteva întrebări, iar răspunsurile pe care le-am conturat sper că vor trasa o nouă viziune asupra desfășurării evenimentelor din Timișoara. Multe dintre informațiile ce vor fi prezentate sunt publice, însă nu au fost luate în considerare – de prea mulți autori - până în acest moment, poate din nepăsare sau reavoință sau pur și simplu s-a ajuns la concluzia că a trecut suficient timp încât nu mai interesează pe nimeni. Însa nu trebuie uitat un lucru, și anume că *istoria este știința a ceea ce nu se întâmplă de două ori* (Paul Valery)

1. CAZUL LASZLO TOKES REPREZINTA PRIMA INCERCARE DE INTOARCERE A POPULATIEI IMPOTRIVA REGIMULUI DICATATORIAL?

Răspunsul este NU. În primul rând Timișoara nu a fost primul oraș unde au existat acțiuni menite să pornească un protest împotriva regimului comunist. O primă încercare a fost făcută în noaptea dintre 13-14 decembrie 1989 la Iași, unde liderii Frontului Popular Român hotărâu organizarea unui miting în Piața Unirii în data de 14 decembrie. La acest miting urmau să vorbească: Ștefan Prutianu, despre starea economică, Titi Iacob despre starea deplorabilă a muncitorilor, iar Cassian Maria Spiridon despre dezastrul din cultură⁴.

³Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași, 2005, p. 265

⁴ Cassian Maria Spiridon, *Iași, 14 decembrie 1989, Începutul revoluției Române*, ed Timpul, Iași, 1994

În vederea organizării manifestației au fost scrise de mână sau ștampilate cu gumă câteva mii de manifeste (tip fluturaș) ce au fost imprastiate prin oraș. Textul de pe aceste manifeste avea un caracter anticeaușist și propunea copierea modelului redigat al manifestațiilor la aceeași oră, în date diferite: sâmbătă, 16 decembrie, sâmbătă, 23 decembrie și sâmbătă, 30 decembrie. Acesta este primul program al revoluției.

Interesant este că Iașul a fost orașul ales pentru a începe *revoluția* dar frica oamenilor față de forțele de ordine și-a spus cuvântul, astfel că un număr mic de milițieni au fost capabili să *țină în mâini* numărul mare de persoane care ar fi trebuit să pornească manifestația. Prezența militienilor în piața a intimidat persoanele dornice de a participa la manifestatie.

În data de 10 decembrie, la Timișoara, pastorul reformat László Tőkés își anunța enoriașii că, în 15 decembrie, va fi evacuat⁵ de miliție și, prin urmare, nu va putea ține următoarea slujbă de duminică. El indică câtorva colaboratori apropiați să organizeze o veghe și un protest împotriva acestei mișcări. Securitatea are dovezi ca anunțul său era legat de o acțiune organizată în Ungaria menită să miște spre granițele României un număr mare de indivizi care urmau să formeze un lanț de solidaritate cu Tőkés, peste frontieră, între localitățile Gyula și Timișoara⁶. Asupra ultimului aspect este greu să ne pronunțăm având în vedere că astfel de documente nu au fost făcute publice. Rămâne doar să credem ceea ce au declarat și declară persoane care au fost direct sau indirect implicate în supravegherea pastorului (un exemplu este Filip Teodorescu – asta în cazul în care poate fi considerat o sursă credibilă).

O altă sursă este fostul ofiter de Securitate de la Timișoara, colonelul Petru Pele, care avea să declare în fața Comisiei senatoriale: „*Sunt adunate 14 tomuri de dosare cu Tokes. El l-a venerat pe Ceausescu. Ii scria scrisori să-l ajute împotriva sefilor lui bisericești. Dosarele lui Tokes au fost trimise la MApN, acum am înțeles că sunt la SRI. În dosare Tokes figurează cu numele conspirativ Vasile*”⁷.

⁵ A se vedea ANEXA 1

⁶ Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia Evenimentelor din decembrie 1989*, București: RAO, 2009. p. 42

⁷ <https://www.activenews.ro/cultura-istorie/Un-istoric-distruge-mitul-lui-Laszlo-Tokes-din-decembrie-89-Teza-conform-c%C3%A3reia-sursa-revoltei-de-la-Timisoara-si-a-revolutiei-in-general-este-Laszlo-Tokes-este-fals%C3%A3.-Pe-16-decembrie-Tokes-cere-a-oamenilor-sa-plece-acasa-131130>, accesat la 17.12.2017

2. MUTAREA LUI LASZLO TOKES DIN TIMIȘOARA S-A FĂCUT PE UN TEMEI LEGAL?

Da. Au fost îndeplinite procedurile necesare pentru revocarea și evacuarea pastorului.

Din documentele⁸ trimise pastorului de către Episcopia Reformată Oradea, instituție careia i se subordona, înțelegem că problemele acestuia nu își aveau ca punct de plecare luna decembrie 1989, ci se petrecuseră cu câteva luni înainte și nu se datorau luptei pastorului cu regimului dictatorial.

Mutarea disciplinară a fost posibilă ca urmare a împotrivirii acestuia cu privire la controlul financiar.

În urma refuzului nejustificat de părăsire a locuinței de serviciu, Biserica Reformată a fost nevoită să se adreseze instanței de judecată, în vederea obținerii unui ordin de evacuare împotriva preotului protestant⁹.

Ordinul de intervenție, pentru evacuarea reverendului, a fost emis de Judecătoria Timișoara în urma cererii făcute de Episcopia Reformată Oradea, reprezentată prin episcopul László Papp, la data de 16 septembrie 1989¹⁰ - menționăm că Tőkés a fost înștiințat din 1 septembrie 1989 asupra faptului că i-a fost retrasă autorizația de funcționare¹¹, cât și că trebuia să părăsească apartamentul - locuință de serviciu ocupabilă numai de către preotul care îndeplinește serviciul religios al comunității - până pe data de 15 septembrie 1989.

3. AU MAI EXISTAT PRECEDENTE ASEMĂNATOARE IN CAZUL PASTORULUI?

În urma studierii documentelor¹² am ajuns la concluzia că refuzul de a părăsi parohia nu a fost pentru Tőkés o noutate. Acesta, la începutul activității sale de la Brașov și Dej, în urma unor repetate încălcări disciplinare a fost radiat din rândul preoților datorită refuzului său de a fi mutat la o altă parohie și timp de 25 de luni a trăit fără ocupație¹³.

⁸ A se vedea ANEXA 1

⁹ A se vedea ANEXA 2

¹⁰ A se vedea ANEXA 1

¹¹ Autorizația de funcționare i-a fost retrasă prin adresa nr. 999/1989 de către Biserica Reformată din Oradea

¹² Procesul Verbal încheiat în data de 14 octombrie 1989 la ședința prezbiteriului parohiei , ședință în urma căreia László Tőkés a fost revocat.

¹³ *Ibidem*

4. PROTESTUL LANSAT DE PASTOR VIZA REGIMUL COMUNIST DIN ROMANIA?

Trebuie înțeles un lucru esențial și anume că: enoriașii care l-au susținut în zilele de 15 și 16 decembrie 1989, erau unii, iar adevărații revoluționari, au fost alții.

Urmărind cursul evenimentelor petrecute la Timișoara în ziua de 15 decembrie, vom observa că László Tőkés, nu numai că nu a îndemnat oamenii la revoluție ci chiar i-a rugat să plece – imediat după ce primarul Moț l-a asigurat că nu va fi evacuat – lucru confirmat și de Sorin Oprea într-o emisiune difuzată în decembrie 2003 la TVR Timișoara:

„Tőkés, după câte îmi aduc bine aminte, a ieșit la fereastră și a spus <<oameni buni plecați acasă, totul este în ordine>>, nicidecum n-a îndemnat oamenii la revoluție. Sau nicidecum n-a zis <<veniți și stați să murim împreună pentru democrație și libertate. Tőkés a încercat să-și salveze pielea. Cam așa s-a întâmplat”.

Mărturia lui Gazda Arpad¹⁴ este esențială pentru a ne da seama de ceea ce Tőkés făcea la sfârșitul fiecărei săptămâni: *„după ce a refuzat să se mute la Mineu, Tőkés n-a mai primit salariu, dar el totuși ținea slujba”*¹⁵ – un lucru normal din moment ce refuzase mutarea într-o altă parohie, mutare pe care o considera ilegală. Insa el a dat dovadă de insubordonare față de structurile superioare ale Bisericii Reformate.

*„Comunitatea îl ajuta. De nenumărate ori a fost vizitat de autorități. El, în fiecare săptămână după slujbă ținea o informare în care spunea cine a murit, cine a fost botezat și, în afară de aceste știri normale, el mai spunea că a fost vizitat în data cutare de inspectorul cultelor Teperdel, în data cutare a fost invitat la securitate de maiorul cutare... Puterea lui era tocmai faptul că n-a făcut taină din toate cele ce i se întâmplau”*¹⁶.

¹⁴ Născut în data de 28 ianuarie 1966 la Covasna, de religie reformată, lăcătuș mecanic la IJPIPS și student seralist la fizică (1989). Acesta a declarat într-un interviu acordat lui Marius Mioc ca îl cunoaște pe László Tőkés încă din 1986 și că tot de atunci s-a împrietenit cu acesta. Acesta mai declară și că îi făcea vizite lui Tőkés aproape zilnic.

¹⁵ Marius Mioc, *Revoluția fără mistere*, Ed Almanahul Banatului, Timișoara, 2002, p.7

¹⁶ Gazda Arpad apud Marius Mioc, *Revoluția fără mistere*

„În 10 decembrie, la slujbă, Tőkés a anunțat mutarea forțată și a chemat enoriașii să fie martori la această evacuare nedreaptă”¹⁷. Cu toate că „*această chemare*” a fost înțeleasă, o bună perioadă de timp, ca și o chemare de împotrivire în fața regimului totalitar, reverendul nu făcea altceva decât să-și apere propriile interese – acestea vizau atât locul de muncă cât și apartamentul în care locuia ilegal dat fiind faptul că fusese revocat din funcția de preot, iar în locul lui un alt reverend fusese numit.

Evenimentele încep să ia amploare la data de 15 decembrie 1989. În dimineața acestei zile, în jurul orei 08:00, în apropierea imobilului apar fideli pastorului, în majoritate oameni în vârstă și femei. Aceștia însă, observă prezența milițianului de pază și nu au curajul să se apropie, după cum explică martorul Gazda Arpad: „*se plimbau prin zonă, intrau în farmacie, ieșeau, intrau în alimentară, ieșeau*”¹⁸.

Comisia de evacuare nu se prezintă. Apare însă secretarul II al Ambasadei SUA. În urma apariției acestuia militianul de la intrare este retras din dispozitiv. Enoriași, curioși și indivizi avizati se strâng în voie în fața casei pastorului, unii aprovizionându-l cu lemne și alimente, alții postându-se la intrare cu lumânări și protestând față de o evacuare care nu avusese loc. La început, conform datelor furnizate de Securitate, au fost trei-patru enoriași și aproximativ zece curioși. Ulterior s-a strâns o multime de ordinul zecilor, dar suficientă cât să atragă atenția. Cine a compus cu adevărat prima multime vom afla mai târziu¹⁹.

Conturul evenimentelor a fost trasat după ora 16:00, conform lui Bălan Radu: „*În data de 15 decembrie 1989, la ora 16:00, secretarul cu probleme de propagandă, Bolog Vasile, mi-a comunicat că, din datele ce le posedă, în fața locuinței pastorului László Tőkés este adunat un număr de 70-100 de persoane, care nu se manifestă sub nici o formă*”²⁰.

Nicolae Mavru, în decembrie 1989, era maior și îndeplinea funcția de șef al Serviciului de Filaj și Investigații din Securitatea județului Timiș. Acesta, în 16 decembrie, surprinde foarte bine momentul în care, la casa pastorului, se formează un grup de protestatari “identificați printr-o beretă cu șnur”²¹ care erau responsabili cu formarea masei de susținere pentru pastor: “*aceștia, apăreau și dispăreau, nu erau mai mult de 10-15 persoane, dar dispariția lor era legată de încercarea de a mobiliza oamenii din oraș*”²². Din punctul meu de

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*, p. 8

¹⁹ <https://www.activenews.ro/cultura-istorie/Un-istoric-distruge-mitul-lui-Laszlo-Tokes-din-decembrie-89-Teza-conform-c%C3%A3reia-sursa-revoltei-de-la-Timisoara-si-a-revoluției-in-general-este-Laszlo-Tokes-este-fals%C3%A3.-Pe-16-decembrie-Tokes-cerea-oamenilor-sa-plece-acasa-131130>, accesat la 17.12.2017

²⁰ Curtea Supremă de Justiție, Secția Parchetelor Militare, *declarația inculpatului Bălan Radu*, Dosar nr. 6/1990, p. 3

²¹ Alex Mihai Stoenescu, *Interviuri despre Revoluție*, 2011, București: RAO, 2004, p. 26

²² *Ibidem*

vedere și din documentele și interviurile studiate am ajuns la concluzia că această sarcină, “de mobilizare a populației”, a fost un eșec total. Cei din grupul cu “beretă cu șnur” au reușit să strângă un număr nesemnificativ de persoane (aproximativ 50), lucru care arată dezinteresul mulțimii față de László Tőkés: “unii cetățeni îi luau la înjurături”²³ pe cei care îi îndemnau să fie solidari cu pastorul.

După amiaza zilei de 16 decembrie 1989 este considerată punctul de întoarcere a mișcării “pro-Tőkés” în mișcare împotriva regimului Comunist din România. A nu se înțelege că mișcarea pro-Tőkés a fost reprezentată de toate persoanele de la fața locului pentru că în continuare vom observa unele greșeli făcute de membrii partidului din Timișoara. Declarația lui Gazda Arpad este esențială prin contextul său:

“la primele scandări <<Jos Ceaușescu!>> noi realmente eram speriați (era încă lumina – cam ora 15). Ne gândeam că securitatea, prin provocatori, face o demonstrație anticomunistă pentru a avea apoi pretext să dea sentințe de ani grei de închisoare... Nu vedeam din casă tot ce se întâmpla afară. Tőkés a început să-i liniștească pe cei din stradă”²⁴.

Mărturia lui Kali Adrian Matei, manifestant aflat în fața casei lui Tőkés, este necesară pentru a înțelege reacția pastorului:

“Acesta a ieșit la geam, a mulțumit pentru sprijin și a rugat să nu-i facem probleme. În acest timp prietenul meu a strigat <<Jos Ceaușescu>>, iar noi am scandat <<Libertate! Libertate!>>. Tőkés a apelat încă odată să nu-i facem probleme, spunând că soției i se face rău”²⁵.

Aceste declarații ale martorilor sunt întărite de raportul filajului făcut la casa reverendului în data de 16 decembrie 1989. În raport se regăsesc note care atestă faptul că preotul a rugat mulțimea să plece, trimițând pe cineva să și afișeze un text în acest sens.

5. FORMAREA MASEI CRITICE I DE DATOREAZA?

²³ *Ibidem*

²⁴ Marius Mioc, *Op. Cit.*, p. 10

²⁵ *Ibidem*

Formarea masei se face într-un mod alert pentru că un grup de tineri agitați au început să tragă pantografele tramvaielor oprindu-le pentru a bloca circulația, câțiva „copii ai străzii”²⁶ au aruncat cu pietre în geamurile tramvaielor încât oamenii au fost nevoiți să coboare. „Unii au plecat nervoși pe jos acasă, mulți însă au rămas pe loc pentru a vedea ce se întâmplă. Se forma astfel instinctiv masa critică a mulțimii”²⁷. Un al doilea factor care a ajutat la formarea acestei mase a fost chiar primul-secretar al Comitetului Județean Timiș al PCR – hotărârile pe care acesta le-a luat, cu privire la infiltrarea unui număr mare de oameni printre manifestații aflați în fața casei lui Tőkés, nu pot fi considerate decât “haotice”:

„în dimineața de 16 decembrie 1989, la ora 08:00, am fost chemat de Radu Bălan, odată cu mine venind și ceilalți secretari: Bolog Vasile, Avram Teodora, Boiboreanu Viorica și Lazureanu Aurel, Bălan Radu ne-a informat cu privire la cazul László Tőkés și anume că în Piața Maria s-au adunat 3-400 de persoane care-și exprimau opoziția față de măsura de evacuare a pastorului ce urma să fie luată. Prim-secretarul ne-a informat că pentru dezorganizarea acelei manifestații urmează a fi infiltrați alți patru-cinci sute de oameni cu diferite responsabilități pe linia muncii de partid sau de sindicat. Ne-a mai precizat că deja printre acești demonstranți se găsesc lucrători din aparatul Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne”²⁸.

Piața Maria din Timișoara începe să se umple după ora 14:00 dar nu cu manifestații care să-l susțină pe Tőkés, ci cu muncitori care schimbă tramvaiele. Fiind sâmbătă, programul întreprinderilor se termină la ora 14:00, iar această piață reprezintă „locul unde angajații întreprinderilor de la periferie schimbă tramvaiele venite din trei direcții diferite, pentru tramvaiele care circulă spre centru. În Piața Maria, în mod normal la ore de vârf, se adunau pentru a lua alte mijloace de transport multe sute de persoane”²⁹.

În jurul orei 16:00, în strada Timotei Cipariu apare un grup de aproximativ 60-70 de persoane care se oprește în dreptul casei lui Tőkés – aceștia sunt sindicaliști trimiși de primarul Petre Moț să împiedice adunarea manifestațiilor. Ultima idee nu a fost una inspirată deoarece „autoritățile locale constituiau ele însele un grup masiv de peste 100 de persoane”³⁰ trezind curiozitatea trecătorilor care se opreau pentru a vedea ce se întâmplă, astfel numărul

²⁶ Din relatările diferitelor persoane am ajuns la concluzia că acești copii proveneau de la școala de surdo-muți

²⁷ Marius Mioc, *Op. Cit.*, p. 10

²⁸ Curtea Supremă de Justiție, Secția Parchetelor Militare, *declarația martorului Florea Ioan*, Dosar 6/1990, p.1

²⁹ Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia Evenimentelor* ²⁰³ *din decembrie 1989*, p. 52

³⁰ *Ibidem*, p. 53

manifestanților înmulțindu-se din clipă în clipă dar „teza unei mulțimi de peste 1000 de persoane prezente în dimineața sau după-amiaza zilei de 16 decembrie nu este realistă”³¹.

Nicolae Mavru a surprins raportul dintre nucleul incitator și mulțimea de oameni manipulați: „Aceștia, câțiva tineri, maxim 10, fluturând un steag, au început să strige: <<Haideți după noi, spre Comitetul Județean!>> moment în care se rupeau din mijlocul nucleului și al mulțimii și o porneau spre Piața Maria. Nimeni nu i-a urmat,³². Această încercare a instigărilor s-a repetat de aproximativ 9 ori. După aceste încercări nereușite - datorită lipsei de curaj a populației – grupul de tineri, „iritat de lipsa de cooperare și de curaj a românilor”³³ au schimbat radical tactica, astfel au început să strige „Jos Ceaușescu!”, iar într-un final au reușit să-i “mobilizeze” pe cei prezenți în stradă și să pornească spre Comitetul Județean de Partid.

Nicolae Mavru cunoaște foarte bine acest episod încât face o relatare comico-tragica în legătură cu numărul mare de securiști infiltrați printre manifestanți: “Numai eu am eliberat cinci în Piața Circumvaluțiunii”³⁴.

6. POATE FI CONSIDERAT LASZLO TOKES UN EROU AL REVOLUTIEI ROMANE?

László Tókéș dorea să rămână preot la parohia din Timișoara, nu dorea să fie mutat – lucruri pe care le-a obținut în scris de la primarul Moț³⁵. Manifestanții doreau să-și păstreze preotul și protestau pentru ca acesta să nu fie mutat în județul Sălaj – acest lucru a fost asigurat în scris de primarul mai sus menționat. Acum că lucrurile au fost “rezolvate”, de ce manifestanții au rămas în continuare în stradă ca să protesteze? Din diferite declarații ale martorilor și din studiul raportului de Filaj al Securității Timișoara, reiese că manifestanții au fost manipulați pentru a rămâne în stradă cu un prim scop de a-l ajuta pe reverend (o mica parte dintre manifestanți), inșă odată cu rezolvarea “problemei” interesul față de reverend a fost trecut la manifestația împotriva regimului comunist.

CONCLUZII

³¹ *Ibidem*

³² Nicolae Mavru, *Revoluția din stradă*, București: RAO, 2004, p. 84

³³ Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia Evenimentelor din decembrie 1989*, p. 59

³⁴ Alex Mihai Stoenescu, *Interviuri despre revoluție*, p. 27

³⁵ *Ibidem*

Cazul Laszlo Tokes rămâne unul „special” datorită contradicțiilor existente la momentul actual, însă un lucru rămâne cert: nu poate fi considerat principalul declanșator al revoluției române din decembrie 1989.

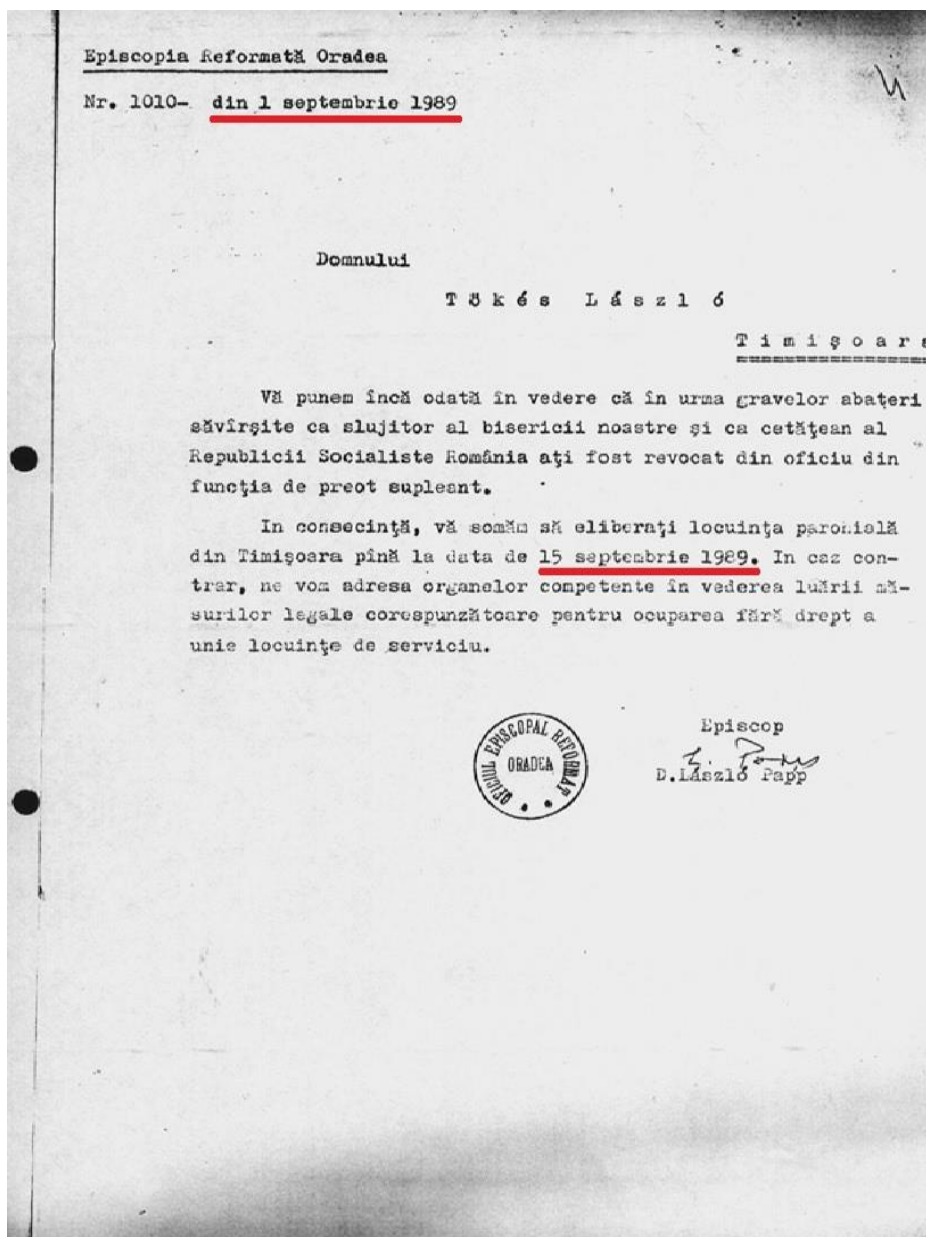
Au murit prea mulți oameni, iar alții au fost răniți, pentru a-i fi atribuit lui Tokes rolul de pion principal și erou al revoluției.

Eroii sunt alții, iar numele lor stau scrise pe monumentele martirilor revoluției din 1989.

BIBLIOGRAFIE

1. Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia Evenimentelor din decembrie 1989*, București: RAO, 2009
2. Cassian Maria Spiridon, *Iași, 14 decembrie 1989, Începutul revoluției Române*, ed Timpul, Iași, 1994
3. Curtea Supremă de Justiție, Secția Parchetelor Militare, *declarația inculpatului Bălan Radu*, Dosar nr. 6/1990 Alex Mihai Stoenescu, *Interviuri despre Revoluție*, București: RAO, 2004
4. Curtea Supremă de Justiție, Secția Parchetelor Militare, *declarația martorului Florea Ioan*, Dosar 6/1990
5. <https://www.activenews.ro/cultura-istorie/Un-istoric-distruge-mitul-lui-Laszlo-Tokes-din-decembrie-89-Teza-conform-c%C3%A3reia-sursa-revoltei-de-la-Timisoara-si-a-revolutiei-in-general-este-Laszlo-Tokes-este-fals%C3%A3.-Pe-16-decembrie-Tokes-cerea-oamenilor-sa-plece-acasa-131130>, accesat la 17.12.2017
6. Marius Mioc, *Revoluția fără mistere*, Ed Almanahul Banatului, Timișoara, 2002
7. Procesul Verbal încheiat în data de 14 octombrie 1989 la ședința prezbiteriului parohiei , ședință în urma căreia László Tőkés a fost revocat.
8. Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași, 2005

ANEXE

Anexa 1³⁶ - Adresa prin care Laszlo Tokes este înștiințat de către Episcopia Reformată Oradea cu privire la data la care trebuie să elibereze locuința parohială.

³⁶ Flavius Cristian Mărcău, *Revoluția română din decembrie 1989*, Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2011, p. 150

NAGYVÁRADI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
 ORADEA, str. Croilovei nr. 1
 Tel: Nr. 3-17-10
 Nr. 3-17-08

Nr. 1056-1989
 Către

Judecătoria
 Municipiului Timișoara

24 SEP 1989

24 SEP 1989
 22-09-1989
 B. Balta
 Timișoara

Subsemnata Episcopia Reformată Oradea reprezentată prin Episcopul D. László Papp, înaintăm prezenta

cerere de evacuare

impotriva fostului nostru preot supleant Tőkés László, domiciliat în Timișoara, str. T. Cipariu nr. 1, ap. 1, pentru următoarele motive:

Numitului Tőkés László i s-a retras autorizația de funcționare prin adresa nr. ad. 999-1989, pe care o anexăm în copie, iar în urma acestui fapt a urmat ca în fruntea comunității bisericești pe care a condus-o Tőkés László, a fost numit un alt preot, la data de 20.08.1989.

Datorită faptului că locuința din Timișoara, str. T. Cipariu nr. 1, ap. 1, din care cerem evacuarea fostului preot, este locuință de serviciu și este ocupabilă numai de către preotul care îndeplinește serviciul religios al comunității respective, iar Tőkés László nu mai poate efectua acest serviciu, solicităm evacuarea lui din locuință care este proprietatea Parohiei Reformate din Timișoara, dar subordonată Episcopiei Reformate Oradea.

Menționăm că părțile a fost înștiințat din timp atât despre retragerea autorizației de funcționare, cât și a fost somat din timp prin adresa noastră nr. 1010 din 1 septembrie 1989 să părăsească această locuință de serviciu până la 15 septembrie 1989, fapt ce n-a făcut până-n prezent.

Oradea, la 16 septembrie 1989.

Episcop
 D. László Papp

Anexe: 1. Copia adresei Episcopiei Reformate Oradea nr. ad. 999-1989,
 2. Copia somăției Episcopiei Reformate Oradea nr. 1010-1989,
 3. Copia recunoașterii numirii noului preot.
 4. Extras din cartea funciară pentru adevărarea proprietății locuinței de serviciu a Parohiei Reformate din Timișoara.

I. P. C. Oradea 7107/20

Anexa 2³⁷ - Cererea de evacuare a pastorului protestant, adresată Judecătoriei Municipiului Timișoara de către Episcopia Reformată Oradea.

a pîrîului, în cadrul Eparhiei Reformate Oradea, a fost revocată din oficiu, cu acordul Departamentului Cultelor (file 17).
 Prin cererea de intervenție formulată în numele Parohiei reformate Timișoara, pîrîtul a tîns să dăvodească intervenția în proces a acestei instituții, în interesul pîrîului, dar analizînd forma și considerentele cererii de intervenție pe care a pus-o în discuția părților conf.art.52 c.pr.civilă, instanța a respins-o în principiu, constatînd că este lovită de nulitate absolută, în baza art.108 c.pr.civilă, întrucît a fost introdusă, fără respectarea unei condiții prealabile obligatorii, și, ca atare, contravine unor dispoziții legale imperati-

ve.
 Astfel, potrivit art.62 din Statutul Bisericii reformate din România, președintele presbiteriului este preotul, iar potrivit art.6 din Statut "presbiteriul, deșide cu vot nominal în legătură cu pornirea proceselor în justiție", însă potrivit art.34 lit.g din Statut, adunarea presbiterială și adunarea generală nu se pot ține fără preot președinte.

Această prevedere expresă și dirimantă a fost încălcată de adunarea presbiterială a Parohiei Reformate Timișoara, desfășurată nelegal sub președinția pîrîului la data de 25.09.1989, întrucît pîrîtul anterior fiind revocat din funcția de preot, nu mai putea îndeplini, nici funcția de președinte al presbiteriului și ca atare, adunarea presbiterială, nu se putea ține. Corelativ, hotărîrea cu nr.37 din 25.09.1989, a acestui organ, prin care preotul și procuratorul parohiei au fost îndrățuiți să acționeze în justiție în legătură cu pricina avînd ca obiect evacuarea pîrîului, este lovită de nulitate absolută.

Pentru aceleași considerente, pîrîtul nu putea avea mandat spre a reprezenta în justiție, interesele Bisericii reformate din Timișoara, fiind și de principiu că cererea de intervenție voluntară, în interesul uneia dintre părți, nu poate fi făcută, de una din părțile din proces, astfel cum nelegal, a procedat pîrîtul în numele Bisericii reformate din Timișoara.

În consecință, acțiunea reclamantei este întemeiată, va fi admisă ca atare și în baza art.56 alin.2 din Legea nr.5/1973 se va dispune evacuarea pîrîului din locuința și situată în Timișoara, str. Timetei Cipariu nr.1 ap.1.

Urmare a admiterii acțiunii reclamantei, apare ca inadmisibil cererea de intervenție, în interes propriu, formulată de terțul Makay Botond deoarece avînd același obiect, se exclud una pe cealaltă.
 Fiind în culpă procesuală, conform disp.art.274 c.pr.civilă, pîrîtul va fi obligat să-i plătească reclamantei 350 lei, cheltuieli de judecată, reprezentînd taxa de timbru a acțiunii și onerariul de avocat.

Pentru aceste motive
 În numele legii
 Hotărîște

Admite acțiunea reclamantei Episcopia Reformată Oradea, cu sediul în mun.Oradea str.Craiovei nr.1, împotriva pîrîului Tőkés László cu domiciliul în Timișoara, str.Timetei Cipariu nr.1 ap.1.

Dispune evacuarea pîrîului din locuința și situată în Timișoara str.Timetei Cipariu nr.1 apartamentul nr.1, imobil înscris în OF 4536 Timișoara.

Respinge cererile de intervenție, formulate de intervenientul Makay Gheorghe Botond, cu domiciliul în Reșița, la Biserica Reformată din Reșița, și Tőkés László, în numele Parohiei Reformate din Timișoara str.Timetei Cipariu nr.1 ap.1.

Obligă pe pîrît să-i plătească reclamantei 350 lei, cheltuieli de judecată.

Cu drept de recurs în 15 zile de la comunicare.

Pronunțată în ședință publică, azi 20 octombrie 1989.

Președinte, Judecător, Greșier,
 A. Popescu D. Dălian C. Reșagan

Anexa 3³⁸ - Ultima pagină a hotărîrii Judecătoriei Timișoara cu privire la acțiunea Episcopiei Reformate Oradea.

Republica Socialistă România

Judecătoria Timișoara

Executorul judecătoresc

19 29 luna decembrie ziua 6

Somație nr 2169

În baza sentinței nr. 719 / 1989 a Judecătoriei Timișoara investită în formula executorie și a deciziei nr. 1774/1989 a Tribunalului județean Timiș de pe care se alătură copie legalizată, vă somăm ca în termen de 8 zile de la primirea acestora sau sosirea la domiciliul dv. potrivit art. 587 c. pr. civilă, să vă conformați în totul dispozitivului din susmenționatele hotărâri, în sensul că:

~~să evacuați locuința din Timișoara str. Timotei Cipariu nr.1 ap. nr.1 înscris în c.f. nr. 4536 oraș Timișoara~~

Executarea se va face la stăruința creditorului (reclamantului) Parohia Reformată Grațoaie

În caz de neconformare vom proceda la executarea silită, conform legii, urmînd să suportați cheltuielile de executare.

Executor judecătoresc
Tomi Ican

Grefier
László Tókes Timișoara str. Timotei Cipariu nr. 1

J 13004-89

cod 31-1-44 A5 11 2000
Tp Lugoj c 1383-89
Trib. Jud. Timș

Anexa 4³⁹ - Somația primită de Tókéş de la executorul judecătoresc.